

Nokia-yhtiön juuret
ovat täällä.

Paperiteollisuuden isähahmo

Ilman vuori-insinööri Knut Fredrik Idestamia (1838 – 1916), suomalaisen puuta käyttävän paperiteollisuuden isää, ei Nokia voisi ylpeillä voimakkaalla teollisuudellaan. Hän perusti ensimmäisen puuhiomonsa Tammerkoskeen vuonna 1865. Koska hän joutui usein olemaan pitkiäkin aikoja poissa hoitamassa Vuorihallituksen virkaansa, hänen ystävänsä, apteekkarit G.A. Serlachius valvoi tehdasta hänen poissaollessaan.

Paperin kovan kysynnän vuoksi Idestam päätti laajentaa tehdastaan, mutta koska se ei ollut Tampereella mahdollista, hän päätyi perustamaan puuhiomon Nokialle 1868. Nokianvirran äkäinen mutta edullinen koskivoima lienee ollut suurin houkutin. Yhtiö sai 1871 nimen Nokia Aktiebolag.

Ystävänsä Leo Mechelinin avustamana Idestam hankki yhtiölle samana vuonna Nokian kartanon maat. Huutokauppa oli perin jännittävä, sillä kilpaillevana ostajana oli itse G.A. Serlachius! Tapaus viilensi herrojen välit.

Idestam pyrki jatkuvasti järjeistämään kuljetusoloja. Hän hankki yhtiölle oman ”Nokia”-höyryaluksen 1881 ja ponnisteli rautatieyhteyden saamiseksi, ensin Tampereelle ja 1893 Nokialle. Hän toimi myös Nokian maantiesillan rakentamistoimikunnan puheenjohtajana.

Jumalauta- Jokela

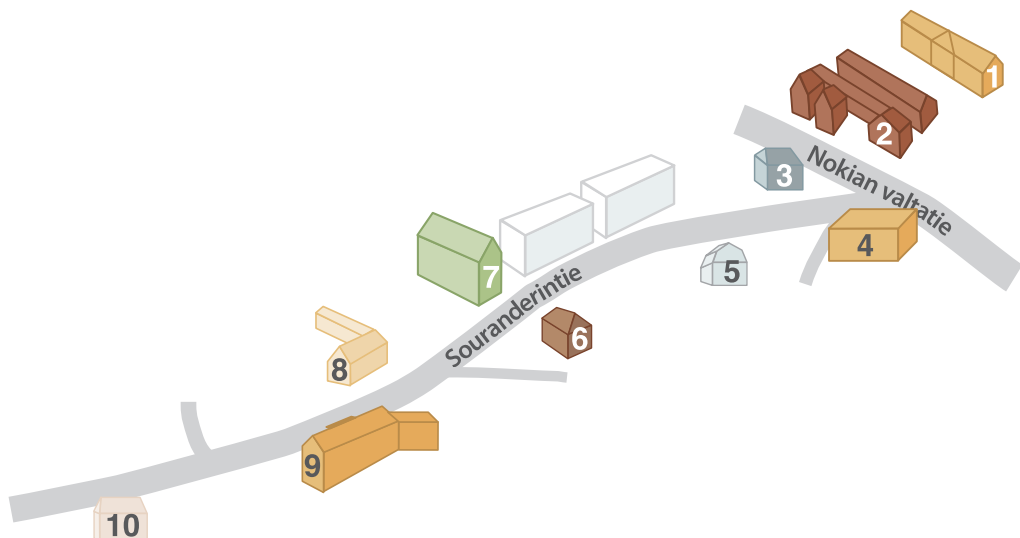
Yrjö Jokela (1884 – 1953) oli paperitehtaan legendaarinen puuseppä, joka oli pidetty ja kunnioitettu taitavana ammattimiehenä. Hänellä oli ilmiömäinen kyky antaa nopea ja nokkela vastaus mihin tahansa kysymykseen. Vastaus kuultiin aina samalla nuotilla ja alkoi sanalla ”jumalauta”. Se ei Jokelan suussa ollut kirosana, vaan jutunkertojan tehokoin ja tapa saada lyhyt miettimisaika mahdollisimman nasevalle vastaukselle.

Jokela oli tunnettu ammattitilpeydestään. Kerran eräs insinööri poikkasi puuseppänverstaalla tarkastuskierroksellaan ja kehotti Jokelaa välillä siivoamaan lastut lattialta.

– Jumalauta, mun pakissani ei ole harjaa, tokaisi Jokela.

Souranderintietä Tehdassaareen

Tähänhän pitäisi rakentaa tie, tuumasi paperitehtaan isännöitsijä Ingwald Sourander katsellessaan Nokian rautatieasemalta tehtaiden suuntaan. Monien uudistusten toimeliaana alullepanijana Sourander ryhtyi hoitamaan asiaa. Rautatien ja maantiesillan yhdistävä Souranderintie valmistui vuonna 1923. Nokian kauneimpiin katuihin kuuluvan Souranderintien varteen nousi sittemmin rakennuksia, jotka ovat erottamaton osa Nokian teollisuusperinnettä.

1. Rautatieasema

(B. Granholm 1895, laaj. 1906), josta tehtaan pikkuveturin, Pässin vetämä juna kuljetti tavaraa kapearaiteista rataa paperitehtaalle.

2. Kumitehtaan varistorakennus

(1928)

3. Pohjoismaiden Yhdyspankki

(Birger Federley 1925)

4. Osuusliike Voiman liikekiinteistö

(1958)

5. Kunnanlääkärin talo

(rak.mestari A.M. Koivisto 1922)

6. Vanha sairaala

(rak.mestari A. Lindholm 1926)

7. Kerrostalot

Rakennettiin kumitehtaan (vihreä "Nilkkilinna" 1957) ja Nokia-yhtiön (vaaleat elementtitalot 1970-luvulta) työsuuhdeasunnoiksi.

8. Kumitehtaan lastentarha, nykyisin Puropuiston päiväkoti.

Kadun varressa oleva puurakennus on entinen tehtaan isännöitsijän asunto, joka siirrettiin 1920-luvulla uutta tarkoitusta varten paikalleen Nokianvirran töyräältä. Uudistunut päiväkoti on vihitty käyttöön 2012.

9. Kerhola

kumitehtaan johtajan Eduard Polónin omin varoin rakennuttaman henkilökunnan seuratalo (W.G. Palmqvist 1930).

10. Lastentalo

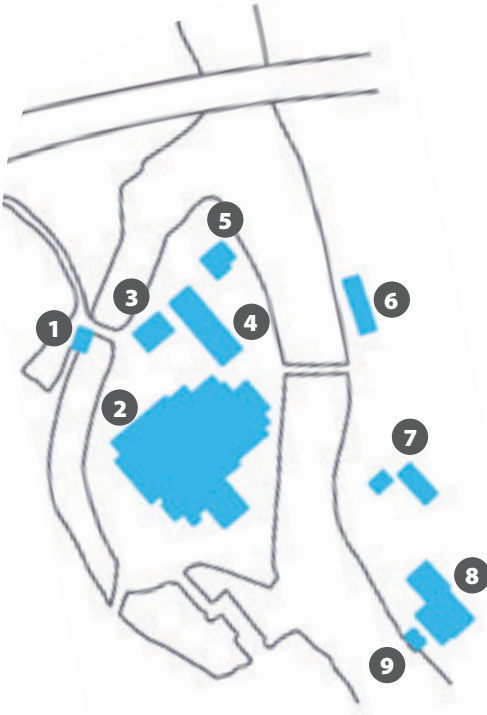
Mannerheimin Lastensuojeluliiton neuvolatalo (kumitehtaan rak.mestari N. Salminen 1937)

Tehdassaari

Vuolas virta kiinnosti 1800-luvun lopussa teollisuusmiehiä, sillä varhaisimmassa vaiheessa laitteet toimivat mekaanisesti vesivoimalla, ja prosesseissa tarvittiin vettä runsaasti. Fredrik Idestamin perustettua maan neljännen puuhiomon Nokianvirran pohjoisrannalle 1868 agraarin pitäjän kehitys sai vauhtia. Teollisuuslaitokset laajenivat, työntekijöille rakennettiin asuntoja, ja infrastruktuuria kehitettiin. Tekniikan kehitystä seurattiin Nokialla tarkasti: 1890 Nokian tehtaalla kokeiltiin sähkövoimaa ensi kerran. 13 vuotta myöhemmin valmistui voimalaitos, jonka tuottama edullinen sähkövoima alkoi kiinnostaa muutakin teollisuutta. Sähköntuo-

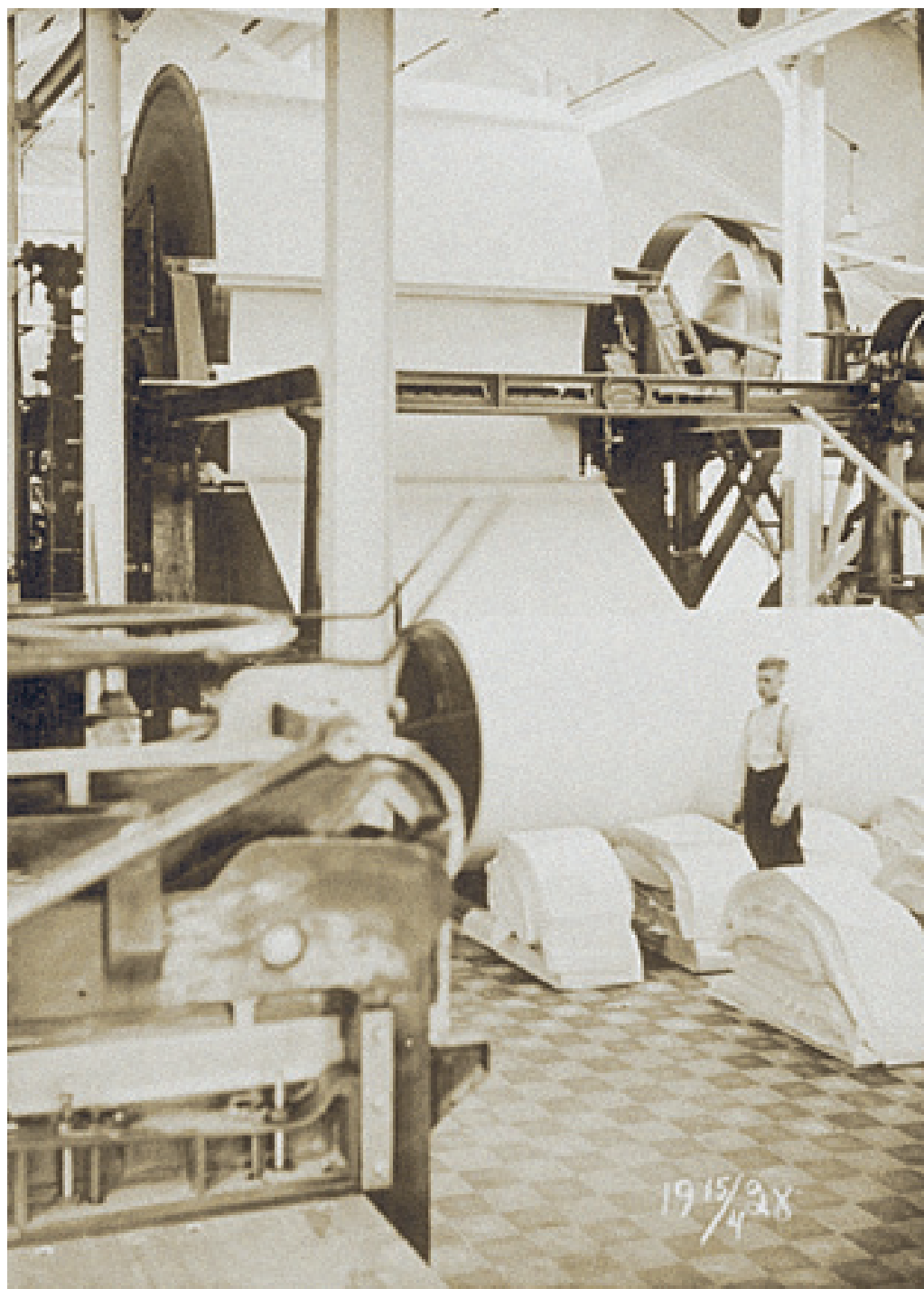
tannon edistämiseksi valmistui 1913 kanava patoineen, joka erotti tehdasalueen saareksi. Saarella sijaitsevat vanhimmat jäljellä olevat Nokia-yhtiölle kuuluneet tehdasrakennukset.

Tehdassaari on eri-ikäisten teollisuusrakennusten kerrostunut alue. Vanhimmat paperitehtaan rakennukset ovat samaa, myöhemmin yhteenkasvanutta punatiilistä kokonaisuutta. Komeankeltainen kellotornitalo valmistui Nokia-yhtiön ajankukaiseksi pääkonttoriksi 1908. Rannassa oleva puusepänverstas oli kaskuista tunnetun Yrjö Jokelan, yhtiön puusepän työpaikka.

- 1. Portinvartijan talo (Birger Federley 1912)**
- 2. Nokia-yhtiön vanhimmat jäljellä olevat tehdasrakennukset: rakennettu vuosina 1885–1969.**
- 3. Nokia-yhtiön entinen konttori (Birger Federley 1908). Rakennus on edelleen yhtiön omistuksessa.**
- 4. Konekorjaamo ja -paja (Bertel Strömmer 1935)**
- 5. Puusepänverstas (Birger Federley 1907)**
- 6. Makasiini (Birger Federley 1902)**
- 7. Vanha pirtutehdas (T. Lindroos, Eino Valkia 1940)**
- 8. Hakkaamo (eri vuosina 1921–1958) ja kokoamisosasto (1896, 1938)**
- 9. Vanha happotorni**

Paperikonesalit Tehdassaaren

Puuhiomon ensimmäiset rakennukset kohosivat virran pohjoisrannalle, nykyisen Tehdassaaren paikoille. Puiset rakennukset olivat kuitenkin alttiina tulipaloille. Lopulta paloihin kyllästettiin, ja tehtaansinööri Joseph Renggli sai tehtäväkseen suunnitella kolme punatiilistä paperikonesalia. Näiden 1885 rakennettujen salien päädyt muodostavat komean kolmipäätyisen julkisivun. Koristeena oleva ristiaihe

viittaa Rengglin kotimaahan Sveitsiin ja kertoo samalla yhtiön varhaisesta kansainvälisyydestä.

Pahvin valmistus alkoi 1871, paperin 1880 ja sulfiittiselluloosan (toisena Suomessa) vuonna 1886. Paperitehtaan myöhemmät tuotemerkit ovat tulleet suomalaisille perin tutuiksi: Nokia Silk, Nokia Crepe, Nessu, Embo, Emilia, Lotus.

Kumi – teollisen kivijalan vahvistaja

Hyvät liikenneyhteydet, edullinen energia ja pääkaupunkiseutuun verrattuna halvempi työvoima houkuttelivat Nokialle myös kumitehtaan vuonna 1904. Virran itäisellä pohjoisrannalla komeilevissa punatiilirakennuksissa ajalta 1922-2001 sijaitsee edelleen rengastehtaan pääkonttori ja tuotantolaitos sekä lukuisia pienempiä yrityksiä.

Ensimmäinen Nokianvirran ylittänyt silta valmistui tehtaan käyttöön 1871. Rautainen pitäjänsilta rakennettiin 1893. Vuonna 1957 sen korvasi nykyinen Emäkosken silta. Ennen siltoja kuohuva virta ylitettiin lautalla.

Suomen Gummitehdas Osakeyhtiön siirtyminen Nokialle vahvisti paikkakunnan teollista kivijalkaa

ratkaisevasti. Tehtaan toimitusjohtajana oli varatuomari Eduard Polón, tarmokkaana teknillisenä johtajana insinööri Antti Antero, näyttelijätär Ida Aalbergin veli. Muuton edut näkyivät tehtaan tuotannossa nopeasti. Koska kumituotteiden kysyntä oli kasvussa, vaikeuksissa kamppailleen yhtiön tilinpäätös alkoi näyttää voittoa.

Tehtaan pääartikkeli oli kalossit. 1920-luvulle tultaessa kumijalkineesta oli tullut yleisesti käytetty huonon sään jalkine. Ennen toista maailmansotaa aloitettiin mm. lelujen valmistus. Polkupyörärenkaat tulivat tuotantoon 1924, autonrenkaita ryhdyttiin valmistamaan 1932. Ensimmäinen talvirengas valmistui 1934 ja nopeasti tämän Kelirenkaan jälkeen ilmestyi markkinoille kuuluisa Hakkapeliitta-talvirengas.

Tämä esite tutustuttaa Nokian kaupungin teollisuusperinteeseen ja vanhimpiin tehtaisiimme. Kaikkien tunteman Nokia-yhtiön juuret löytyvät Nokianvirran rannoilta, minne K. F. Idestam perusti puuhiomon yli 140 vuotta sitten. Nimen yritys sai läheisestä Nokian kartanosta ja sen ympärille muodostuneesta pienestä kylästä. 140 vuodessa pieni tehdasyhteisö on kasvanut reilun 32 000 asukkaan aktiiviseksi kaupungiksi. Kasvun taustalla ovat monipuolinen isältä pojalle siirtynyt teollinen osaaminen ja ihanteellinen sijainti kehittyvällä Tampereen kaupunkiseudulla. Vanhimmatkin tehdasrakennukset ovat edelleen toimivan teollisuuden käytössä: noudata siis varovaisuutta Tehdassaarella liikkuessasi.

Nokian kaupunki
Harjukatu 23
PL 2, 37100 Nokia
Puh. (03) 5652 0000

www.nokiankaupunki.fi

NOKIANKAUPUNKI